

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA PSIHOLOGIJU

**Nadarenost i neurotski perfekcionizam kod
osnovnoškolaca**

Diplomski rad

mentor:
Prof. dr. sc. Vesna Vlahović Štetić

studentica:
Marina Grabar

Zagreb, 2005.

SADRŽAJ:

UVOD.....	3
NADARENOST.....	3
PRISTUPI NADARENOSTI.....	5
NADARENOST KAO OPĆA INTELEKTUALNA SPOSOBNOST.....	9
STABILNOST INTELIGENCIJE.....	10
SOCIO - EMOCIONALAN RAZVOJ NADERENIH.....	11
PERFEKCIONIZAM.....	14
RAZVOJ PERFEKCIONIZMA.....	17
PERFEKCIONIZAM I NADARENI.....	19
UTJECAJ RODITELJA I PERFEKCIONIZAM.....	20
CILJ ISTRAŽIVANJA, PROBLEMI I HIPOTEZE.....	21
METODA.....	22
SUDIONICI.....	22
MJERNI INSTRUMENTI.....	23
POSTUPAK.....	24
REZULTATI.....	25
RASPRAVA.....	30
METODOLOŠKI NEDOSTACI I PRAKTIČNE IMPLIKACIJE.....	34
ZAKLJUČAK.....	36
POPIS LITERATURE.....	37
PRILOG.....	39
SAŽETAK.....	42

UVOD

NADARENOST

U skladu sa boljim razumjevanjem fenomena nadarenosti, njene prirode i uvjeta nastanka, mjenjala se i njena definicija. Nadarenost se razumjevalo kao opću intelektualnu sposobnost, kao opću kreativnu sposobnost, kao produktivno-kreativnu sposobnost, kao skupinu specifičnih sposobnosti, kao sposobnost upotrebe misaonih procesa, te kao područno-specifična inteligenciju i kreativnost (prema Čudina-Obradović, 1990).

Jedna od danas najprihvaćenijih definicija nadarenosti određuje se preko postignuća. Prema Korenu, na nadarenost gledamo kao na produktivno-kreativnu sposobnost. «Nadarenost je svojevrsan sklop osobina (sposobnosti, motivacije i kreativnosti) koji omogućuje pojedincu da postiže izrazito natprosječan rezultat u nekoj domeni ljudske djelatnosti, a taj produkt se može prepoznati kao nov i originalan doprinos u toj oblasti» (prema Koren, 1987). Ova definicija nam skreće pažnju na činjenicu da nije dovoljno samo posjedovanje visokih sposobnosti kako bi govorili o nečijoj darovitosti, već je nužno posjedovati i motivaciju za učenjem kao i slobodan i maštovit pristup u primjeni tog stečenog znanja, odnosno bitno je posjedovati i kreativnost.

S vremenom su se iskristalizirale neke opće spoznaje o prirodi nadarenosti. Jedna od njih je ta, da nadarenost nije rezultat jedne karakteristike, već kombinacija osobina - sposobnosti i ličnosti. Ona se može pojaviti u različitim područjima sposobnosti ili pak kao izrazito jedna sposobnost. Također, može se raditi o kombinaciji sposobnosti koje dolaze do izražaja u nekom području ljudskog znanja i djelovanja.

Nadarenost ne mora nužno biti manifestni oblik produktivno-kreativne aktivnosti već o njoj možemo govoriti kao o potencijalu, latentnoj osnovi koja će se onda uz podršku okoline, poticanjem i njegovanjem, razviti u neki oblik stvaralaštva. Dakle, pojam nadarenosti je dvostruke prirode; potencijalne (latentne) i manifestne (pojavne). Najčešće na temelju ove prve nastojimo prognozirati drugu.

Da bi se potencijalna darovitost, koju čini niz naslijeđenih predispozicija, razvila u manifestnu, potrebni su povoljni okolinski čimbenici kojima će dijete biti izloženo i koji će oblikovati njegovo specifično iskustvo i njegovu ličnost. Kada bi nadarenost gledali samo u njenom pojavnom obliku, te kada ne bi identificirali i sustavno radili sa svima potencijalno nadarenima, došlo bi do dvije moguće vrste gubitaka; latentna nadarenost uslijed djelovanja

različitih faktora ne bi poprimila svoj manifestni oblik, a ukoliko i bi poprimila taj manifestni oblik to ne znači da smo ostvarili maksimum potencijala.

Unutar pojma darovitosti vežu se nazivi koji ponekad označavaju sasvim jasnu različitost. Tako možemo govoriti o darovitom djetetu, čudu od djeteta, idiotima-mudracima, genijima te talentima.

Darovito dijete pokazuje u svom ponašanju znakove da ima uvjeta da se razvije u stvaraoca. Znakovi su mnogobrojni, često se javljaju vrlo rano, a uglavnom ukazuju na prisutnost visokih intelektualnih sposobnosti (lakoća učenja, pamćenje, smisao za humor, uočavanje uzroka i povezanosti pojava) ili specifičnih sposobnosti: likovnih, muzičkih, psihomotornih ili socijalnih (Čudina – Obradović, 1990.).

Također, možemo govoriti o **čudu od djeteta**. U tom slučaju radi se o neujednačenom razvoju različitih sposobnosti djeteta; ono se naročito ističe u razvijenosti i rezultatima u jednom području, dok se ostali aspekti razvoja odvijaju normalnim tempom.

Idioti – mudraci također su oblik neuravnoteženog i neravnomjernog, vrlo intenzivnog razvoja neke specifične sposobnosti. Oni već kao djeca pokazuju vrlo specijalizirane talente (nevjerojatno pamćenje za brojeve, datume, mogućnosti računanja napamet, ili pamćenje složenih muzičkih sadržaja). Kod njih se pokazuje velika razvijenost jedne vrlo uske sposobnosti, dok su u ostalim sposobnostima najčešće mentalno zaostali.

Genij je pojam koji unutar pojma darovitosti ima dva značenja. Oba značenja povezana su sa shvaćanjem vrlo visokog stupnja sposobnosti. Unutar psihometrijske definicije termin «genijalan» odnosi se na ljude kojima je testovima inteligencije izmjeren kvocijent inteligencije viši od 160 (prema Čudina – Obradović, 1990.). Danas se pojam genija u ovom statističko – psihometrijskom smislu napušta i upotrebljava se termin «izvanredno darovit». Drugo značenje pojma darovit odnosi se na osobu koja tijekom duljeg životnog razdoblja stvara velik korpus dijela koja imaju značajan i dugotrajan utjecaj na ljudsku misao.

Talent je pojam koji unutar pojma darovitosti ima neodređenu upotrebu. Jedno značenje pojma «talent» odnosilo se na ono što danas nazivamo manifestirana darovitost, za razliku od potencijalne darovitosti, koja je označena samo s pojmom darovitost. U drugom značenju talent se odnosi na nešto niži stupanj, a darovitost na viši stupanj intelektualne darovitosti. Novije shvaćanje pojma talent u vezi je s višestrukom definicijom darovitosti: dok visoke intelektualne sposobnosti predstavljaju osnovu opće darovitosti, dotle su sposobnosti koje osiguravaju visoko postignuće u specifičnim područjima (umjetničkom, sportskom, socijalnom) - osnova specifične darovitosti ili talenta. Dakle, izrazom darovit označavamo

one koji imaju visoko razvijene sposobnosti, a izrazom talent one koji postižu visoka postignuća u aktivnostima kojima se bave.

PRISTUPI NADARENOSTI

Iz znanstvene literature danas su poznata četiri pristupa, odnosno teorije nadarenosti:

- *pristup usmjeren na osobine nadarenih*
- *pristup usmjeren na kognitivne sposobnosti*
- *psihosocijalan pristup*
- *pristup usmjeren na postignuće*

Oni su više ili manje slični, no razlikuju se po tome na koji su aspekt nadarenosti usmjereni. Prve dvije teorije usmjerene su na kognitivne i ostale osobine darovitih, treća naglašava okolinske faktore u razvoju nadarenih, dok je posljednja usmjerena na postignuće (prema Heller i sur., 2000).

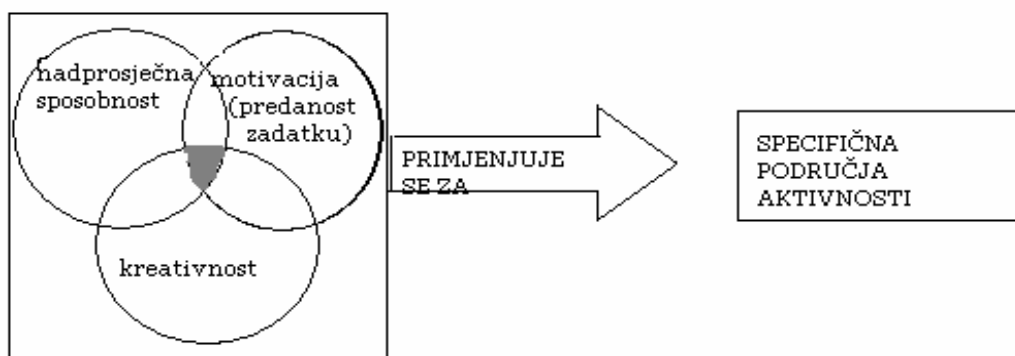
Pristup **usmjeren na osobine nadarenih** je najstariji i do njega su dovela istraživanja koja prate psihometrijsku paradigmu. Započeo je još sa radovima Francisa Galtona, Karl Perasona, Alfred Bineta, te je nastavljen radovima Lewisa M. Termana. Ovi znanstvenici definiraju nadarenosti u obliku kvocijenta inteligencije dobivenog na testovnim rezultatima. Marland uvodi novosti u definiciji nadarenosti. On kaže da nadarenost možemo prepoznati u nekim drugim sposobnostima i osobinama, a ne isključivo u intelektualnim sposobnostima. Također, ističe da su sposobnosti, a ne samo postignuće bitan kriterij identifikacije. Prema njemu, nadarena djeca imaju potencijal koji mogu realizirati u jednom od navedenih područja: generalne intelektualne sposobnosti, specifične akademske sposobnosti, kreativne sposobnosti, sposobnost vođenja i rukovođenja, umjetničke sposobnosti i psihomotorne sposobnosti (prema Monks, Mason, 1993). Za razliku od Marlanda, Gardner polazi od svoje teorije višestrukih inteligencija i uzima u obzir sedam specifičnih sposobnosti (talenata): logičko-matematička, lingvistička, vizualno-spacijalna, tjelesno-kinestetička, glazbena, interpersonalna i intrapersonalna. Ovaj pristup je svakako vrlo bitan u proučavanju fenomena nadarenosti jer je potaknuo mnoga istraživanja i obogatio ovo područje raznim spoznajama vezanim uz razvoj darovitosti i proces postignuća kod nadarenih.

Kao što i sam naziv kaže, **pristup usmjeren na kognitivne sposobnosti** stavlja naglasak na procese mišljenja i pamćenja. Prepoznamo ga još u Piagetovim radovima, prema kojima je bitno staviti težište na sam proces mišljenja i pamćenja, dok je konačan ishod

u drugom planu. Sternberg razlikuje tri vrste nadarenosti, koje nam pomažu u različitim tipovima situacija; analitičku, sintetičku i praktičnu (prema Čudina-Obradović, 1990). Prema njemu su indikatori darovitosti uspješno rješavanje problema i usvajanje znanja. Istraživanja koja polaze od ovog pristupa bitna su jer počinju objašnjavati višestruke veze između mozga, visoke razine postignuća i sposobnosti i biološkog, psihološkog i socijalnog statusa (prema Heller i sur., 2000).

Prema **psihosocijalnom pristupu** bitnu ulogu u razvoju i razumjevanju nadarenosti imaju okolinski faktori, počevši od one mikrookoline (obitelj, vršnjaci, škola), pa do šire, kao što su ekonomska i politička situacija, kao i dominantne kulturne vrijednosti i uvjerenja (prema Heller i sur., 2000). Društvo je to koje određuje što, na koji način i u kojoj mjeri će sustav nuditi nadarenima. Prema Tannenbaumu (1983.) iznimna postignuća su rezultat preklapanja pet faktora: opće intelektualne sposobnosti, specifičnih sposobnosti, neintelektualnih činitelja (npr. samopouzdanje), okolinskih činitelja, te sreće. Kaže da nadarenost moramo promatrati kao naročito izraženu sposobnost ostvarivanja produkcije, koja se u datom trenutku cijeni u određenom društvu, te da nadarenost nije samo brzo i veliko konzumiranje znanja. Renzulli i Reis (1985, prema Čudina-Obradović, 1991) od okolinskih faktora najvažnijim smatraju: socioekonomsko stanje obitelji, ličnost roditelja i njihovo obrazovanje, stimuliranje dječjih interesa, postignuto obrazovanje, prisutnost modela uloge, fizička bolest ili zdravlje, slučajne faktore (nasljeđe, smrt, rastava, mjesto stanovanja) i duh vremena. Iz ovog pristupa vidljivo je da politika društva može imati znatan utjecaj na fenomen nadarenosti. Društvo bi trebalo biti usmjereno na razvoj potencijala darovitih pojedinca jer će to u krajnjem slučaju povratno djelovati i na samo društvo kao cjelinu.

Pristup usmjeren na postignuće nam skreće pozornost na činjenicu da je darovito ponašanje interakcija natprosječnih sposobnosti, motivacije i kreativnosti. Definiciju nadarenosti, prema ovom pristupu, najbolje opisuje Renzullijeva troprstenasta koncepcija darovitosti. Prema njoj produktivnu darovitost uvjetuju iznadprosječno razvijene sposobnosti, osobine ličnosti (posebno specifična motivacija za rad) i kreativnost. Mjesto njihova međusobnog preklapanja tvori prostor u kojem se iskazuje darovitost u specifičnim područjima aktivnosti tj. nadarenost se manifestira kada se kombinacija ta tri faktora primjeni na specifično područje djelovanja (prema Čudina-Obradović, 1990.). (slika 1)

Slika 1: Troprstenasta definicija darovitosti (Renzulli i Reis, 1985.)

Koren ističe da je jedan od važnijih pokazatelja darovitog ponašanja konzistentno postizanje visokog učinaka (prema Koren, 1989)

Ovisno o pristupu i autorima navodimo različite vrste osobina ili specifičnih sposobnosti koje su značajne za darovitost.

Od osobina ličnosti koje pridonose razvoju nadarenosti, najveći značaj se pridaje specifičnoj motivaciji za rad koju pokazuju nadareni pojedinci. Ona uključuje određenu posvećenost zadatku, preuzimanje rizika, zauzimanje buduće perspektive, anticipaciju i planiranje, kao i neke emocionalne faktore (Monks, prema Heller i sur., 2000). Ovo potvrđuju i spoznaje iz prakse. Kada se opisuju nadareni pojedinci, odgajatelji i učitelji često navode da oni uvijek čine nešto prije, više, brže, bolje, uspješnije, drugačije (Cvetković-Lay i Sekulić Majurec, 1998). Nadarena djeca rano pokazuju specifične interese za neko područje što je vidljivo u njihovoj fasciniranosti nekim problemom i njegovim rješavanjem, neiscrpoj znatiželji i velikom entuzijazmu u radu. Posjeduju veliku usmjerenost cilju, rade predano, marljivo i koncentrirano, s jasnom izraženom potrebom za postignućem. Također, iskazuju i veliku radnu energiju. Mogu raditi dugo na problemu koji ih zanima te se obično opiru bilo kakvim pokušajima da se ih usmjeri na druge aktivnosti. Dakle, sve ovo nam govori da su za ono čime se bave motivirani iznutra odnosno intrinzično. Nešto u njima samima ih "tjera" da tako rade.

Istraživanja pokazuju da su osobine ličnosti nadarene djece: pozitivna slika o sebi, samopoštovanje, samopouzdanje, postavljanje visokih ciljeva, odsutnost straha od kritike,

osjećaj vlastite vrijednosti i postavljanje visokih standarda vlastitog rada, te veća nezavisnost u radu koja se iskazuje kroz nekonformizam i inicijativnost (prema Čudina-Obradović 1990).

Kreativnost, treća komponenta nadarenosti, također je vrlo značajna. Obično se kreativnost shvaća dvojako; kreativnost kao uradak (stvaralaštvo) ili pak kreativnost kao skup osobina koje će omogućiti taj uradak (prema Čudina-Obradović, 1990). Neki smatraju da je kreativan pojedinac samo onaj koji proizvodi (kreativnost = stvaralaštvo), a ne i onaj koji ima sposobnost uočavanja stvari i pojava na određen, kreativan način (kreativnost = osobina). No, većina pristupa zapravo sažima ova dva gledišta, pa tako kažemo da je kreativan pojedinac onaj koji uočava, vidi i doživljava stvari na nov i neobičajan način, ali i proizvodi nove, neobičajene ideje i djela. Ona se očituje kod nadarenih u njihovim originalnim i neobičajenim pitanjima i odgovorima, njihovim izjavama, neiscrpoj maštovitosti, te u smislu za improvizaciju i originalnim rješenjima problema (prema Čudina-Obradović, 1990). Kada bismo imali samo razvijene sposobnosti i osobine ličnosti nadarenih, mi bi se svakako kvalitetno bavili svojim aktivnostima, postizali bi uspjeh, ali bi sve to bilo već poznato i vjerojatno ne bi ostavili traga ili "ono nešto", što je bitno kako bi bili prepoznati kao nadareni, genijalci, talenti i sl. Ovo nam govori kako su nam daroviti pojedinci važni, te potvrđuje činjenicu kako upravo oni pružaju velik doprinos kvaliteti našeg života.

U ovom pristupu dolazi do izražaja razlika između potencijalne i produktivne nadarenosti te nam upravo ona pruža prostor za intervenciju. Usmjerava nas na neke nekognitivne i okolinske faktore koji mogu biti ključni u razvoju nadarenosti. Dakle, ovaj pristup nam proširuje pojam nadarenosti, ne osvrćući se pritom isključivo na osobine nadarenih. Kaže da nadarenost nosi nešto novo, originalno, dovodi do spoznaja koje obogaćuju ili mijenjaju poimanje prirode, umjetnosti, čovjeka.

NADARENOST KAO OPĆA INTELEKTUALNA SPOSOBNOST

Najstarije i najrasprostranjenije shvaćanje nadarenosti proizlazi iz psihometrijske definicije, dakle preko mogućnosti mjerenja inteligencije. Proporcija nadarenih u populaciji je konvencionalna veličina, a ovisi o opsegu obuhvaćenih vrsta nadarenosti i strogosti kriterija diferencijacije. Prema ovoj definiciji, nadareni su oni pojedinci koji u testu inteligencije postižu rezultat što ga može postići do 2,5% pojedinaca u populaciji. Upotreba takvog kriterija datira još od Termanovog istraživanja u kojem je obuhvatio samo 1,5% najboljih. Mjera opće inteligencije kao pokazatelja nadarenosti se zadržala dugo kao osnova za identifikaciju nadarenih pojedinaca i danas se primjenjuje, usprkos nekim ograničenjima.

Glavni prigovori kvocijenta inteligencije kao mjerilu nadarenosti su sljedeći:

- rezultati u testovima samo su jedan od podataka o karakteristikama nadarenog djeteta, ostali se dobivaju opažanjem njegovih svakodnevnih aktivnosti, pristupu zadacima, o rezultatima, kreativnosti. Ovo ponašanje mogu primjetiti roditelji, učitelji, odgajatelji, vršnjaci ili samo dijete
- mjera inteligencije može varirati pod utjecajem slučajnih faktora, pa nije dovoljno samo jedno mjerenje
- on je rezultat nejednakog udjela različitih sposobnosti; isti se IQ može postići većim udjelom verbalne sposobnosti ili većim udjelom numeričke sposobnosti (prema Čudina-Obradović, 1990).

Ovi prigovori se uzimaju u obzir prilikom procesa identifikacije; inteligencija se mjeri višekратно, podaci dobiveni testovima nadopunjuju se podacima opažanja roditelja, učitelja i odgajatelja, primjenjuje se po potrebi individualna testiranja i slično. Također, kako bi se pridonijelo kvalitetnoj identifikaciji, kod testiranja se koriste standardizirani mjerni instrumenti, poznatih mjernih karakteristika (valjanost, pouzdanost, objektivnost, diskriminativnost), koji nam omogućuju usporedbu djetetovog mentalnog funkcioniranja, odnosno razvijenost osobine koju mjeri, s razvijenošću osobina djece iste i druge dobi.

STABILNOST INTELIGENCIJE

Kvocijent inteligencije se smatra jednim od najstabilnijih razvojnih bihevioralnih pokazatelja kroz širok raspon godina. Korelacije IQ-a od godine do godine su oko $r = 0.85$, osobito nakon uzrasta od 5 do 7 godina (Carroll, 1993., prema Zarevski, 2000). Međutim, pokazalo se da na razini pojedinca postoje goleme sustavne razlike u variranju IQ-a. Tek nešto manje od 50% pojedinaca ima manje više konstantan IQ od rane dobi (2, 3 godine) do adolescencije, a ostali pokazuju znatne oscilacije (Zarevski, 2000).

Honzik, McFarlane i Allen (1948, prema Zarevski, 2000) su ispitali stabilnost rezultata na testovima inteligencije od druge godine do odrasle dobi. Na ranim uzrastima našli su razmjerno niske korelacije, npr. IQ na uzrastu od 2 do 5 godina je u vrlo niskoj korelaciji ($r = 0.32$), dok je korelacija inteligencije u kasnom djetinjstvu puno viša ($r = 0.85$). Također, pokazalo se je da korelacija inteligencije pada s vremenom koje je proteklo između dva testiranja, tako je korelacija između kvocijenta na uzrastu od 3 do 12 godine $r = 0.46$ (Sontag, Baker i Nelson, 1958., prema Zarevski, 2000). Dakle, iz navedenih podataka opažamo dvije pravilnosti; što manje vremena prođe između testiranja, to su rezultati na testovima inteligencije povezaniiji, te što su djeca starija, to rezultati unutar istog vremenskog intervala pokazuju veću povezanost.

Upravo se na ovoj pretpostavci o tome da postoji relativna stabilnost intelektualnog statusa tijekom razvoja, zasniva cjelokupni praktični smisao izdvajanja i tretmana nadarenih. Kako bi se kontrolirala takva stabilnost sposobnosti kod nadarenih, obično se provodi ponovno ispitivanje istih pojedinaca nakon nekog određenog vremena tj. provodi se longitudinalno praćenje.

Istraživanja prediktivne valjanosti testova inteligencije kod nadarenih pokazuju da postoji veliko preklapanje IQ-a između djetinjstva i odrasle dobi. Kangas i Bradway (1971, prema Heller i sur., 2000) su retestirali nadarenu djecu, Stanford-Binetovim testom inteligencije identificiranu u predškolskom razdoblju, nakon 25 i 38 godina. Korelacija inteligencije nakon 25 godina je bila $r = 0.52$, a nakon 38 godina $r = 0.41$.

Parleth, Lehwald i Browder (1993, prema Heller i sur., 2000) su ispitivali prognostičku valjanost Stanford-Binet testa inteligencije na normalnom uzorku, te su dobili prilično niske korelacije inteligencije između ranog djetinjstva i školske dobi ($r = 0.35$). Drugi autori smatraju da se mjerenje inteligencije i identifikacija nadarenih Stanford-Binetovim testom smatra vrlo uspješnom. Tako Robinson (1987, prema Heller i sur., 2000) navodi retest korelacije kod nadarene djece od $r = 0.75$ na dobi između 2. i 6. godine, $r = 0.59$ na dobi

između 3. i 6. godine, $r = 0.61$ na dobi između 4. i 6. godine, te $r = 0.71$ između 5. i 6. godine. Ovo ukazuje na činjenicu da je mjera inteligencije u predškolskom razdoblju relativno stabilna.

SOCIO - EMOCIONALAN RAZVOJ I NADARENI

S obzirom da za nadarenost nisu bitni samo kognitivni odnosno intelektualni činitelji, već i socio-emocionalni aspekti razvoja, potrebno je pridati veći dio pažnje i ovom području. Sama činjenica da su "drugačiji", nadareni pojedinci se mogu susresti sa određenim socio-emocionalnim problemima, koji mogu postati vrlo ozbiljni.

Dabrowski (prema Heller i sur., 2000) govori o takozvanoj hipersenzitivnosti odnosno preosjetljivosti (engl. super-sensitivity, overexcitability) koju nadareni mogu manifestirati u nekoliko područja, pa tako i u emocionalnom. On definira i opisuje takvu osjetljivost kao proširenu svjesnost koja je pojačana emocijama, te intelektualnom i /ili fizičkom aktivnošću. Pa je tako npr. čest slučaj da u skupini nadarene djece pronađemo dijete koje se vrlo emocionalno uznemiri na socijalnu nepravdu u svijetu ili je vrlo zabrinuto oko ekološke krize. Stupanj emocionalnosti koje to dijete izražava, prije bismo mogli očekivali od adolescenta, a ne od djeteta te dobi. Treba napomenuti da takve snažne reakcije ne predstavljaju manifestaciju eventualnih bihevioralnih ili emocionalnih problema, već su one jednostavno dio ličnosti nadarenih pojedinaca.

Kao skupina, nadareni su skloni preuzimanju rizika, osjetljiviji su na očekivanja i osjećaje drugih, često vrlo rano izražavaju idealizam i smisao za pravdu, nezavisni su i kompetitivni (Brown, 1995., prema Heller i sur., 2000).

U socio-emocionalnom razvoju nadarenih možemo govoriti o nekim unutarnjim i vanjskim (endogenim i egzogenim) karakteristikama razvoja.

Jedna od **unutarnjih karakteristika** razvoja je, da je on često puta neujednačen odnosno asinkroničan (Delisle, 1992., Silverman 1993., prema Heller i sur., 2000). Tako ponekad njihov kognitivni razvoj uveliko nadmašuje afektivan razvoj. U tom slučaju problem mogu predstavljati odrasli, odnosno okolina, koja očekuje "zrelo ponašanje" kod takvih pojedinaca. Odrasli se onda ponašaju prema djetetovoj nadarenosti na taj način da ili ignoriraju te posebne sposobnosti ili stavljaju pritisak na dijete da se ponaša na određen, "normalan" način.

Sljedeća karakteristika je njihova sklonost perfekcionizmu (Webb, Meckstroth i Tolan 1982., prema Heller i sur., 2000), odnosno posjedovanje visokih i nerealnih očekivanja vezanih uz izvođenje zadatka.

Također, nadareni su vrlo često jako samokritični (Anderholt-Eliot, 1987., prema Heller i sur., 2000). Ta samokritičnost dolazi do izražaja kada ne uspiju u izvođenju svojih idealističkih zadataka, a još više joj doprinosi već spomenuta tendencija perfekcionizmu.

Često spomenuta osobina socio-emocionalnog razvoja nadarenih je i tzv. multipotencijalnost (Silverman, 1993., prema Heller i sur., 2000), pod kojom se podrazumjeva uspješnost u mnogo različitih područja. Biti uspješan u mnogo različitih područja vrlo je teško i zahtjeva jako puno vremena i posvećenosti svakom od područja. Zbog ove karakteristike nadarena djeca mogu imati problema oko odabira zanimanja. Multipotencijalnost može postati velik problem u socio-emocionalnom razvoju nadarenih, te je često izvor stresa i raznih emocionalnih problema.

Vanjske karakteristike socio-emocionalnog razvoja kod nadarenih vezane su uz kulturu, društvo, norme i očekivanja specifične okoline u kojoj žive. Tako na primjer, često puta školsko okruženje ne prihvaća učenike koji "previše pametuju". Kao posljedicu, nadareni osjećaju veliku potrebu za prihvaćanjem, potrebu za druženjem sa drugom nadarenom djecom kao i potrebu za priznanjem odnosno odobravanjem.

Alan i Fox (1979., prema Heller i sur., 2000) su kategorizirali moguće uzroke afektivnih problema kod nadarenih u tri skupine:

- *okolinski*
- *interpersonalni*
- *intrapersonalni*

Okolinski problemi vezani su uz školu i nastavne procese. Nedostatak dovoljno izazovnog i zanimljivog nastavnog programa često kod nadarene djece izaziva dosadu, hostilnost i ogorčenost. Problemi nastaju kada se u školskom sustavu cijeni i priznaje prosječnost, a odstupanja prema odličnom se ne prepoznaju ili se ignoriraju.

Interpersonalni problemi nastaju kada vršnjaci, roditelji i učitelji doživljavaju nadarenu djecu kao "drugačiju". Kako bi se osjećali prihvaćenima, nadareni onda često odbacuju ili poriču svoj potencijal. Problemi također mogu nastati zbog nerealističnih očekivanja vezanih uz postignuće i ponašanje nadarene djece, od strane roditelja, učitelja i ostalih odraslih.

Intrapersonalni problemi su vezani uz pojam o sebi, samopoštovanje, samopouzdanje te samoprihvatanje. Razvoj ovih koncepata može dovesti ili do zdravih, odgovarajućih strategija suočavanja ili pak do onih disfunkcionalnih, maladaptivnih.

Uz ove tri skupine problema, upravo zbog većeg potencijala i postignuća, te multipotencijalnosti nadareni često imaju problema oko donošenja odluke vezane za izbor zanimanja. Svi ovi problemi mogu zahtijevati savjetovanje prilikom kojeg će se uzeti u obzir jedinstvene potrebe ove djece.

Procjenjuje se da čak 20 – 25% darovite djece i adolescenata ima socijalne i emocionalne poteškoće, što je dvostruko više od onoga što susrećemo u normalnoj populaciji školske djece (Orange, 1997., prema Leria Dulčić, 2003).

Dugo se smatralo da su visoko inteligentna djeca sklona anksioznosti, depresivnosti, pa čak i suicidalnosti, jer su "neshvaćena" i "neprihvaćena" od svojih vršnjaka. Termanovo longitudinalno praćenje pokazalo je da su djeca s visokim akademskim sposobnostima bolje adaptirana, imaju šire interese, sklapaju više prijateljstava i imaju uspješnije karijere nego prosječni ljudi. Također, premda se većina djece s visokim akademskim sposobnostima kasnije dobro emocionalno prilagođuje, postoji mali, ali značajan postotak onih koji u odrasloj dobi pate od ozbiljnih emocionalnih poremećaja (npr. anksioznost, depresija).

Drugo poznato istraživanje proveo je Bloom sa suradnicima (1985.) (prema Cvetković – Lay, 2002). Bloom je pokušao naći odgovor na pitanje kako je izgledalo rano djetinjstvo 120 ljudi s vrhunskim svjetskim postignućima u sportu, glazbi, matematici i znanosti. Ono što je bitno, to je rana identifikacija, rano otkrivanje i poticanje njihovih talenata od strane roditelja i drugih članova obitelji. I sam Bloom je uočio mali, ali značajan postotak darovite djece koja očituju ozbiljnije psihičke poteškoće (anksioznost, depresija i sl.).

Značajno je napomenuti da psihičke poteškoće koje se javljaju u populaciji darovite djece i mladih imaju potpuno iste uzroke kao i u populaciji nedarovitih (npr. konflikti u obitelji i drugi oblici obiteljske patologije). Obiteljska struktura, prema mnogim pokazateljima, ima presudnu ulogu u tome hoće li dijete s visokim sposobnostima "uspjeti u životu", odnosno uspjeti pretvoriti svoje potencijale u produktivnu darovitost ili ne.

Danas neki autori pokazuju veliku zabrinutost za emocionalan razvoj djece. Smatraju da živimo u vrlo izazovnom, ubrzanom i složenom svijetu tj, da nam naša svakodnevnica predstavlja mnoge izazove, koji nam onda mogu predstavljati problem tj. mogu biti izvor stresa i određenih emocionalnih problema.

PERFEKCIONIZAM

U posljednjih dvadesetak godina jako je porastao interes za istraživanje perfekcionizma. To je svakako doprinijelo njegovom boljem razumijevanju, no još uvijek kod različitih autora nailazimo na različite definicije i konceptualizacije ovog pojma, ovisno o tome kako gledaju na perfekcionizam i kojim faktorima pridaju veću pozornost. postavlja se pitanje je li perfekcionizam poželjna ili nepoželjna osobina, odnosi li se na uradak, odnosno ponašanje, ili na misli, osjećaje i želju za savršenstvom. Najjednostavnija definicija perfekcionizma glasi: *“Perfekcionizam je težnja za nepogrešivošću, a perfekcionista su osobe koje žele biti savršene u svim područjima života.”* (prema Flett, Hewitt, 2002)

Prije se je na perfekcionizam gledalo kao isključivo unidimenzionalan pojam. Kod takvih definicija velik naglasak je stavljen na kognitivne faktore; iracionalne misli (Ellis, 1962, prema Flett, Hewitt, 2002) i disfunkcionalne stavove (Burns, 1980, prema Flett, Hewitt, 2002). Danas se zna da je perfekcionizam kompleksne prirode, pa unidimenzionalne definicije nisu dovoljne da bi opisale njegovu multidimenzionalnost. Njima gubimo neke ključne elemente u opisu i razumijevanju ovog pojma.

Prema multidimenzionalnom pristupu, u osnovi perfekcionizma je nekoliko faktora. Broj faktora varira ovisno o različitim autorima. Tako Frost (1990, prema Flett, Hewitt, 2002) navodi šest faktora koja leže u osnovi ovog pojma: visoki osobni standardi, nesigurnost (doubts about action), prevelika zabrinutost oko pogreške, želja za redom i strukturom, visoka očekivanja roditelja i kritičnost roditelja. Kao što vidimo prva četiri faktora perfekcionizma se odnose na neke naše osobine, dok posljednja dva reflektiraju trenutne zahtjeve roditelja. To nam govori da u razvoju i razumijevanju samog pojma perfekcionizma bitnu ulogu imaju i neki obiteljski čimbenici.

Flett i Hewitt (1989., 1990., prema Flett, Hewitt, 2002) navode tri dimenzije perfekcionizma: perfekcionizam usmjeren prema sebi, perfekcionizam usmjeren prema drugima i društveno uvjetovan perfekcionizam. Osnovna razlika ove tri dimenzije je u izvoru i smjeru ponašanja.

Perfekcionizam usmjeren prema sebi odnosi se na postavljanje nerealističkih ciljeva, sumnju u vlastite postupke i usmjerenost na vlastite pogreške i prošle neuspjehe. Ova se dimenzija više odnosi na želju za postignućem, nego na strah od neuspjeha.

Perfekcionizam usmjeren prema drugima odnosi se na nerealna uvjerenja o sposobnostima drugih i visoka očekivanja od njih, te na vrlo stroga ocjenjivanja njihova uratka.

Društveno uvjetovan perfekcionizam posljedica je straha od neuspjeha koji je povezan s negativnom procjenom i socijalnom anksioznošću. Uključuje vjerovanja da drugi imaju nerealna očekivanja od nas, strah od negativne socijalne procjene i snažnu potrebu za odobravanjem od drugih (prema Lauri Korajlija, 2005).

Slaney, Ashby i Trippi (1995, prema Flett, Hewitt, 2002) žele upozoriti da se ne treba usmjeriti samo na negativne strane ovog konstrukta, te napominju da se prilikom istraživanja perfekcionizma treba osvrnuti i na njegove pozitivne aspekte. Tu ideju je prepoznao Hamachek (1978, prema Flett, Hewitt, 2002) koji je uveo razliku između normalnog i neurotskog perfekcionizma. *Normalni* perfekcionista postavlja sebi realistične ciljeve koji dovode do postignutog osjećaja zadovoljstva i jačanja samopouzdanja. Za razliku od njega, *neurotski* perfekcionista postavlja sebi iznimno visoke ciljeve i osobne standarde koji su motivirani strahom od neuspjeha te zabrinutošću da ne razočaramo druge. Neurotski perfekcionista su osobe koje nikako ne mogu doživjeti zadovoljstvo nad obavljenim zadatkom, jer u njihovim očima, taj je zadatak uvijek mogao biti obavljen bolje, više, ljepše. Slično ovome, Terry-Short, Owens, Slade and Dewy (1995, prema Flett, Hewitt, 2002) razlikuju pozitivan i negativan perfekcionizam, navodeći da pozitivan perfekcionizam potiče ponašanje koje će dovesti do pozitivnog ishoda i uspjeha, dok je negativan motiviran prvenstveno izbjegavanjem averzivnih ishoda i neuspjeha.

Dakle, neke komponente perfekcionizma sadrže normalnu, pozitivnu, adaptivnu komponentu, dok druge sadrže neurotsku, negativnu, maladaptivnu. Visoki osobni ciljevi, želja za redom i strukturom, kao i perfekcionizam usmjeren prema sebi i prema drugima ocrta njegovu adaptivnu komponentu, dok društveno uvjetovan perfekcionizam, prevelika zabrinutost oko pogreške i nesigurnost mogu biti izvor maladaptivnog ponašanja (prema Flett, Hewitt, 2002).

Mnogi teoretičari ličnosti smatraju neke aspekte perfekcionizma bitnima i zdravim za ljudski razvoj. Adler (1965, prema Parker, Adkins, 1995) smatra da je stremljenje savršenstvu urođeno, u smislu da je to dio života i nešto bez čega bi život bio nezamisliv. Po njemu je perfekcionizam zdrav ako uključuje socijalnu brigu za druge i maksimalno iskorištavanje svojih potencijala. Ovakvo shvaćanje perfekcionizma slično je Maslowljevom pojmu samoaktualizacije, dakle, potpuno iskorištavanje svojih mogućnosti, talenta.

Neki autori ističu da je prilikom proučavanja perfekcionizma važno razlikovati sam perfekcionizam tj. stremljenje savršenstvu od stvarnog postizanja perfekcionistačkih ciljeva. Ta doživljena percepcija da nismo uspjeli ostvariti željene ciljeve može biti potencijalan izvor doživljenog stresa. Prema Slaney i Riceu (2001, prema Flett, Hewitt, 2002) upravo ta razlika

između posjedovanja perfekcionistačkih ciljeva i pokušaja ostvarenja tj. održanja tih ciljeva igra ključnu ulogu u razlikovanju adaptivnog i maladaptivnog perfekcionizma. Doživljena nemogućnost da održimo i ostvarimo visoke osobne standarde potencijalno će dovesti do maladaptivnog perfekcionizma.

Novija istraživanja su se usmjerila na proučavanje generaliziranog i specifičnog oblika perfekcionizma. Moguće je da se adaptivni i maladaptivni perfekcionizam razlikuju u tome što je adaptivan perfekcionizam vezan samo uz neka specifična polja u našem životu, dok je maladaptivan perfekcionizam globalan i sveprožimajući tj. uključuje sve aspekte života (postignuće, interpersonalne odnose, izgled). Mitchelson i Burns (1998, prema Flett, Hewitt, 2002) su tražili ispitanike da procjene perfekcionizam vezan uz posao i kod kuće. Pokazalo se, da su mjere perfekcionizma usmjerenog prema sebi, perfekcionizma usmjerenog prema drugima i društveno uvjetovanog perfekcionizma statistički značajno veće za aktivnosti vezane uz posao.

Nađena je povezanost između perfekcionizma i depresivnosti (Hewitt, Dyck, 1986), perfekcionizma i poremećaja hranjenja (Lask, Brynt, 1992), perfekcionizma i opsesivno-kompulzivnog poremećaja (Eisen, Rasmussen, 1992) te perfekcionizma i samoubojstva (Callahan, 1993), (prema Siegle, Schuler, 2000). To svakako ne znači da je perfekcionizam uzrok ovih problema ili da je perfekcionizam općenito destruktivan, ali nas upozorava da postoji neka povezanost između perfekcionizma i ovih poremećaja.

RAZVOJ PERFEKCIONIZMA

Rezultati istraživanja pokazuju da su za razvoj perfekcionizma najznačajnija razdoblja ranog djetinjstva te adolescencije (prema Lauri Korajlija, 2005).

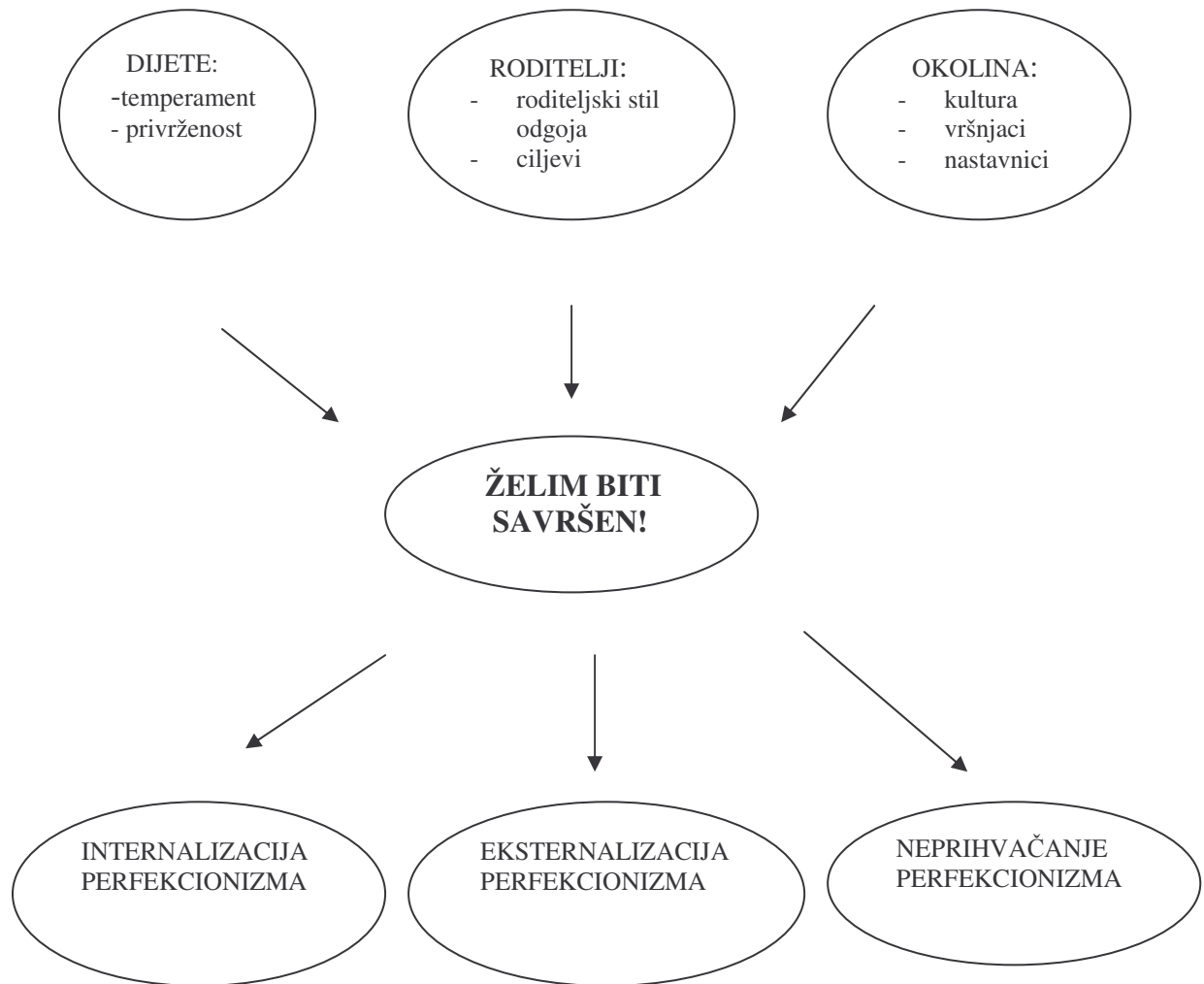
Integrativni model perfekcionizma uzima u obzir veći broj različitih činitelja koji mogu dovesti do razvoja perfekcionizma. Model kojeg predlažu Flett i sur. (2002.) smatra da se perfekcionizam razvija pod utjecajem vanjskih čimbenika (roditeljski utjecaj i okolinski utjecaj) i osobnih činitelja (temperament i privrženost) te da razlike u izraženosti ovih čimbenika dovode do različito razvijenih pojedinih dimenzija perfekcionizma (slika 2).

Osim roditeljskog stila odgoja, bitnu ulogu u razvoju perfekcionizma imaju i druge važne osobe u životu djeteta (vršnjaci, nastavnici) kao i socio-kulturalni čimbenici. Također, potrebno je uključiti i utjecaj karakteristika samog djeteta i to prvenstveno njegova temperamenta. Flett i sur. (2002) smatraju da perfekcionista imaju temperament koji je karakteriziran jakim emocionalnošću, izrazitom upornošću i jakim anksioznošću. Integrativni model razvoja perfekcionizma uključuje i djetetovo aktivno postavljanje ciljeva i traženja informacija o uspjehu kad se nađe u kompetitivnoj situaciji.

Ovaj model uzima u obzir i trenutne životne uvjete (kompetitivnu i zahtjevnu školu ili posao) koji dodatno potiču razvoj perfekcionizma.

Osobni, roditeljski i okolinski činitelji, svaki svojim mehanizmima djelovanja stvara pritisak i očekivanje od djeteta da bude savršeno. Dijete na ta očekivanja može reagirati različito. Tako na primjer, dijete može na ta očekivanja reagirati na način da ih internalizira i da perfekcionizam doživljava kao sebi svojstvenu karakteristiku ili kognitivni stil, te da zbog vlastitih očekivanja i percepcije vlastitih sposobnosti teži savršenstvu (internalizirani perfekcionizam). S druge strane, dijete u na primjer kaotičnoj i zlostavljačkoj obitelji, može težiti savršenstvu samo kako bi izbjeglo daljnja zlostavljanja ili uvelo u red barem dio svoje okoline. Takvo dijete ne doživljava perfekcionizam kao sebi svojstven, već kao način suočavanja s okolinom (eksternalizirani perfekcionizam). Isto tako postoje djeca koja će na očekivanja iz okoline reagirati odbijanjem, odnosno neprihvatanjem perfekcionizma.

Ovaj model nije do sada u cijelosti provjeravan i moguće je da postoje još neki čimbenici koji posredno ili neposredno doprinose razvoju perfekcionizma.

Slika 2. Model razvoja perfekcionizma (prema Flett i sur., 2002.)

PERFEKCIONIZAM I NADARENI

Vrlo je teško odgovoriti na pitanje kada težnja za savršenstvom postaje problem odnosno štetna, te da li je zdravo težiti savršenstvu i gdje je granica kada ta težnja postaje opasna po naše zdravlje. Kada govorimo o djetetu prosječnih sposobnosti onda je odgovor donekle lak - ona je potencijalno opasna kada su djetetovi ciljevi nerealistično visoki. Međutim, kada govorimo o nadarenom djetetu kako ćemo odrediti što za njega predstavlja nerealitično visoki cilj?

Mnoga istraživanja govore da je perfekcionizam čest kod nadarene djece (Webb, Meckstroth i Tolan 1982., prema Heller i sur., 2000). Još su Terman (1925), a kasnije i drugi istraživači (Galucci, 1988., Richardson i Benbow, 1990., prema Flett, Hewitt, 2002), pokazali da su nadarena djeca bolje socijalno prilagođena. Usprkos tome, još uvijek postoje pogrešna uvjerenja da su nadareni predisponirani da razviju perfekcionizam, koji će onda dovesti do raznih problema u prilagodbi kao što su depresija, samoubojstvo i poremećaji hranjenja. Suprotno tom uvjerenju, pokazalo se da će tendencija perfekcionizmu, kod nadarenih, prije potaknuti onu zdravu i pozitivnu potrebu, odnosno motivaciju za postignućem, nego maladaptivno ponašanje (prema Flett, Hewitt, 2002). To svakako ne znači da određenom broju djece perfekcionizam neće predstavljati problem.

Jedno longitudinalno istraživanje nadarenih, pokazalo je da nakon retestiranja od četiri godine, određeni broj djece prelazi iz skupine pozitivnog perfekcionizma u maladaptivnu skupinu (Parker, 1997., prema Flett, Hewitt, 2002).

Da bi utvrdili da li je perfekcionizam češći kod skupine nadarene djece, kao i eventualne spolne razlike, Parker i Mills (1996, prema Flett, Hewitt, 2002) su na 600 nadarenih učenika šestih razreda primjenili MPS (Multidimensional perfectionism scale, Frost 1990) i usporedili rezultate sa 418 vršnjaka, sličnog socioekonomskog statusa. Dobiveni rezultati su pokazali da je razlika u perfekcionizmu između ove dvije skupine vrlo mala, te da je perfekcionizam nešto izraženiji u kontrolnoj skupini. Ukupan rezultat, pokazuje da ne postoji statistički značajna razlika u perfekcionizmu između nadarenih dječaka i djevojčica.

UTJECAJ RODITELJA I PERFEKCIONIZAM

Neka istraživanja su se bavila ispitivanjem povezanosti roditeljskog stila i perfekcionizma. Nerealna i visoka očekivanja roditelja stvaraju pritisak i pojačavaju anksioznost kod djece (Siegel, 1987., prema Flett, Hewitt, 2002).

Pokazalo se da je tendencija perfekcionizmu kod majki, a ne kod očeva, povezana sa perfekcionizmom kod djece (Frost, Lahart, Rosenblate, 1991., Parker, Strumpf 1999., prema Flett, Hewitt, 2002). Usporedbom rezultata na subskali visoki osobni standardi, na skali Frostovog perfekcionizma (Multidimensional perfectionism scale, Frost 1990), majke koje si postavljaju skup vrlo visokih ciljeva i osobnih standarda često imaju djecu koja čine to isto.

Roditelji mogu biti vrlo bitni s obzirom na što stavljaju naglasak prilikom učenja, te kod ostvarivanja ciljeva odnosno postignuća kod svoje djece. Jedni će usmjeravati i poticati djecu da se prilikom učenja usmjere na razumjevanje materijala, poticati će ih da traže izazove i da uživaju u procesu učenja. To je orijentacija usmjerena na sam proces učenja. Drugi će pak biti usmjereni na vanjske faktore akademskog uspjeha kao što su ocjene i testovni rezultati. Ovakva orijentacija je prvenstveno usmjerena na izvedbu. Ablard i Parker (1997, prema Flett, Hewitt, 2002) su pokazali da roditelji nadarene djece češće usmjeravaju djecu na sam proces učenja i uživanje u njemu, dok djeca roditelja koji se više usmjeravaju na izvedbu, češće razvijaju maladaptivni perfekcionizam.

Vidimo da su veze između perfekcionizma i nadarenosti kompleksne i da ovdje velik utjecaj imaju i roditelji. To samo ostavlja prostora za daljnja istraživanja. Također, bilo bi dobro ispitati koju ulogu u razvoju perfekcionizma ima kultura i vrijednosti u kojima živimo, kao i koju ulogu perfekcionizam ima u razvoju dječjih psihosomatskih poremećaja.

CILJ ISTRAŽIVANJA, PROBLEMI I HIPOTEZE

Dosadašnja istraživanja su pokazala da je perfekcionizam vrlo čest kod skupine nadarene djece. Ponekad upravo ta karakteristika može stvarati određene emocionalne probleme kod nadarenih. Kako bi doprinijela boljem razumjevanju odnosa perfekcionizma i nadarenosti, *cilj* ovog istraživanja je ispitati perfekcionizam kod nadarene i prosječne djece te utvrditi eventualne razlike s obzirom na darovitost i spol učenika.

Problemi:

- 1a. Utvrditi postoje li razlike u perfekcionizmu s obzirom na darovitost ispitanika.
- 1b. Utvrditi postoje li razlike u perfekcionizmu s obzirom na spol ispitanika.

Također, kako su ispitanici identificirani kao nadareni u trećem razredu osnovne škole, provjerit ćemo da li su ti pojedinci i sada, u sedmom razredu nadareni. U skladu s time, postavili smo sljedeći problem :

2. Utvrditi sadašnji intelektualni status kod skupine osnovnoškolaca.

Hipoteze:

- 1a. Skupina nadarene djece imati će statistički značajano viši rezultat na upitniku perfekcionizma u odnosu na svoje vršnjake.
- 1b. Ne postoji statistički značajna razlika u perfekcionizmu između dječaka i djevojčica.
2. Postoji statistički značajna povezanost između rezultata na testu inteligencije u trećem i sedmom razredu.

METODA

SUDIONICI

Ispitivanje je provedeno na ukupno 186 učenika 6 osnovnih škola s područja Črnomerca; Oton Iveković, Medvedgrad, Kustošija, Pavleka Miškine, Petar Zrinski te Ivana Cankara. Ispitanici su bili učenici 7. razreda koji su 2000/2001. godine, kada su bili treći razred, identificirani kao daroviti. U istraživanje su uzeti oni razredi u kojima se tijekom identifikacije u trećem razredu osnovne škole nalazio veći broj nadarene djece. Od predviđenih 36 nadarenih ispitanika, ostalo je njih 30. U kontrolnoj skupini bili su učenici istih razreda. Prosječna dob sudionika je bila 12,65 (raspon od 12 do 13 godina).

Kriterij za identifikaciju nadarenih utvrđen je prema Pravilniku o radu sa darovitim učenicima Ministarstva prosvjete i sporta i on je za ovu dobnu skupinu (12,13 godina) bio 53 bodova na Standardnim progresivnim matricama. Dakle, učenici koji su postigli 53 i više bodova na Standardnim progresivnim matricama predstavljaju nadarene. Ukupan broj testirane djece nalazi se u tablici 1.

Tablica 1: Broj ispitanika u pojedinim skupinama

	ŽENSKI	MUŠKI	UKUPNO
DAROVITI	10	20	30
IZNADPROSJEČNI	25	25	50
PROSJEČNI	40	34	74
ISPODPROSJEČNI	15	17	32
UKUPNO	90	96	186

Kako bi provjerili našu hipotezu, usporedili smo rezultate na upitniku neurotskog perfekcionizma između skupine nadarene i prosječne djece. Iz skupine prosječnih, odabrali smo po slučaju 45 učenika. Omjer dječaka i djevojčica u toj skupini jednak je omjeru dječaka i djevojčica u skupini nadarene djece.

MJERNI INSTRUMENTI

Standardne progresivne matrice

SPM je neverbalni test za ispitivanje inteligencije. Autor testa je J.C.Raven, a konstruiran je 1936. godine. Test se sastoji od 60 zadataka koji su podijeljeni u pet serija (A, B, C, D i E) sa po dvanaest zadataka koji unutar svake serije idu od lakših ka težim zadacima. SPM se može primjenjivati individualno ili grupno, a namijenjen je populaciji od 10 godina na dalje.

Upitnik neuroskog perfekcionizma

Upitnik neuroskog perfekcionizma je skala samoprocjene koja je originalno konstruirana za mjerenje perfekcionizma kod osoba s poremećajem hranjenja (Mitzman, Slade, Dewey, 1994). Pokazala se vrlo dobrom mjerom za razlikovanje neperfekcionista, te normalnih i neurotskih perfekcionista. Originalna skala se je sastojala od 42 čestice, a odgovori se boduju na skali od 5 stupnjeva: od 1- uopće se ne slažem do 5- u potpunosti se slažem. Raspon mogućih rezultata je od 42 do 210, gdje viši rezultat ukazuje na viši nivo perfekcionizma. Također, originalna skala visoko korelira sa perfekcionizmom usmjerenim prema sebi ($r = 0.54$) i društveno uvjetovanim perfekcionizmom ($r = 0.69$). Korelacija sa perfekcionizmom usmjerenim prema drugima je niska ($r = 0.16$). Cronbachov alpha za cijelu skalu iznosi 0.95 (prema Flett, Hewitt, 2002).

U ovom istraživanju korištena je prilagođena verzija ovog upitnika, koji je prvi puta standardizirana na našoj srednjoškolskoj populaciji u diplomskoj radnji Ivančice Grubišić (2002., prema Novaković, 2003) sa Odsjeka za psihologiju u Rijeci. Faktorskom analizom na našoj populaciji utvrđena je jednofaktorska struktura. Tijekom faktorske analize neke čestice su izbačene tako da je od originalne 42 čestice ostalo njih 35. Čestice su izbačene jer su snižavale pouzdanost upitnika. Cronbachov alpha dobiven za takav upitnik iznosi 0.91 (prema Novaković, 2003).

Upitnik se nalazi u prilogu.

POSTUPAK

Dogovori sa školama i samo ispitivanje provedeno je u studenom i prosincu 2004. godine. Prije provedbe istraživanja učenicima su podjeljena pisma za roditelje. U njima je ukratko objašnjena svrha istraživanja i moli se suglasnost za sudjelovanje njihovog djeteta u istraživanju. Ukoliko se roditelji ne slažu da im dijete sudjeluje u ispitivanju, rečeno im je da o tome obavjeste razrednicu ili psihologinju. Prije ispitivanja u pojedinoj školi, također su prikupljeni abecedni popisi učenika svakog razreda te njihov testovni rezultat na Standardnim progresivnim matricama postignut u trećem razredu.

Ispitivanje je provedeno grupno, u sklopu redovne nastave, a ukupna primjena je trajala jedan školski sat. Učenici su prvo rješavali Standardne progresivne matrice, a zatim su ispunili Upitnik neuroskog perfekcionizma. Primjena SPM trajala je otprilike 30 – 40 min, a ispunjavanje upitnika oko desetak minuta. Redosljed ispitivanja pojedinih razreda dogovoren je sa razrednicama. Testiranje je većinom provedeno na prvom ili drugom školskom satu kada su učenici poslijepodne na nastavi. Testiranje jednog razreda bilo je zadnji sat, kada je nastava bila poslijepodne. Na početku se ispitivač predstavio i objasnio učenicima zbog čega je došao na sat, a ta početna uputa je glasila ovako:

"Dobar dan! Ja sam Marina i studentica sam psihologije. Molila bih vas da mi pomognete u izradi diplomskog rada sudjelujući u ovom istraživanju. Zbog potreba istraživanja, ispitivanje ne može biti u potpunosti anonimno, ali uvjeravam vas da će podaci biti korišteni isključivo u znanstvenu svrhu. Na početku ćete riješavati jedan test sa kojim ste se već susreli tijekom vašeg školovanja. Nakon njega podjelit ću vam još jedan kratak upitnik, pa vas molim da kada završite sa testom dignete ruku. Molim vas da koncentrirano rješavate test te da odgovarate iskreno na upitnik jer nema točnih i netočnih odgovora. Sada ću vam podijeliti test. Pričekajte dok svi ne dobiju pa ćemo zajedno pročitati uputu."

Nakon što je ispitivač naglas pročitao uputu i objasnio rješavanje Standardnih progresivnih matrica, prošetao je po razredu kako bi vidio jesu li svi učenici točno ispunili svoje podatke.

Kada su bili gotovi sa testom, ispitanici su podigli ruku te im je podjeljen upitnik perfekcionizma. Kada su učenici počeli ispunjavati drugi upitnik, ispitivač je ponovno prošetao razredom i provjeravao ispunjava li svaki učenik upitnik na ispravan način. Time je završeno ispitivanje. Ispitivač se je na kraju zahvalio sudionicima što su pristali na sudjelovanje u istraživanju.

REZULTATI

Prije nego što pristupimo obradi podataka u skladu s postavljenim problemima, provjerili smo pouzdanost Upitnika neurotskog perfekcionizma (NPQ). Dobiven Cronbachov alfa koeficijent na uzorku od N=186 učenika iznosi $r = 0.91$, dakle možemo zaključiti da je NPQ izuzetno pouzdan instrument.

Za potrebe ovog istraživanja provjerena je i faktorska struktura upitnika. Faktorskom analizom glavnih komponenata ekstrahirano je deset komponenata sa eigen vrijednostima većim od jedan, koje objašnjavaju 65% ukupne varijance (F1 4,57; 13,7% ; F2 2,73; 7,96% ; F3 2,39; 6,84% ; F4 2,35; 6,73% ; F5 2,12; 6,11% ; F6 2,05; 6,03% ; F7 1,06; 5,86% ; F8 1,61; 4,58% ; F9 1,23; 3,56% ; F10 1,12; 3,56%). Međutim, budući da smo na temelju dosadašnjih istraživanja očekivali jednofaktorsku strukturu (prema Novaković, 2003), zadali smo ekstrakciju jednog faktora. Dobiven karakterističan korijen iznosi 10,231 i objašnjava 29,23% varijance. Rezultati faktorske analize na Upitniku neurotskog perfekcionizma (zadan 1 faktor) na uzorku osnovnoškolaca N= 186 prikazan su u tablici 6. u prilogu.

U tablici 2. prikazana je deskriptivna statistika za distribuciju Upitnika neurotskog perfekcionizma.

tablica 2. Prikaz deskriptivne statistike za rezultate dobivene na Upitniku neurotskog perfekcionizma (N= 186)

N	M	SD	Min	Max
186	74,89	18,542	35	153

LEGENDA:

N - broj ispitanika

M - aritmetička sredina

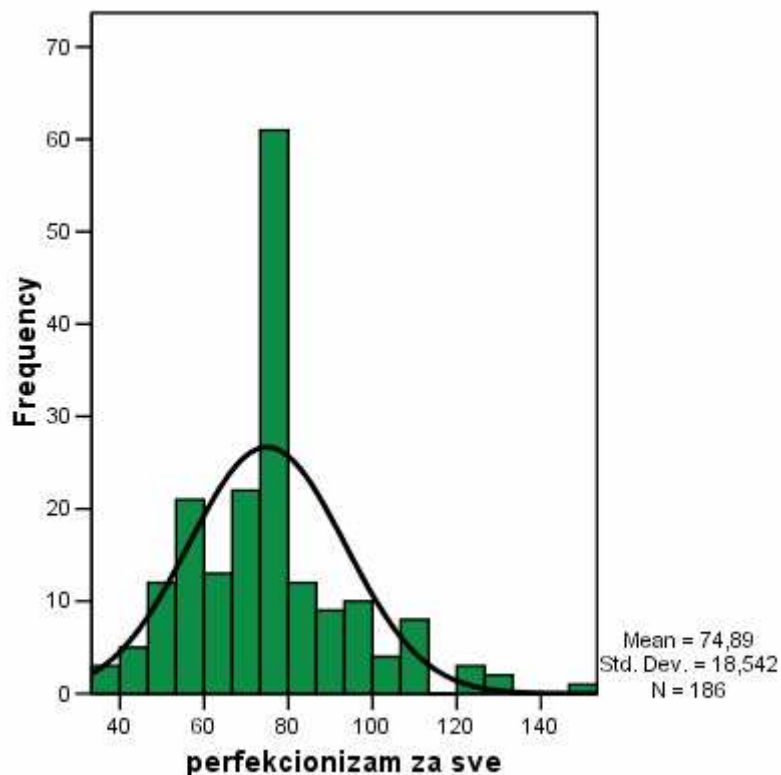
SD - standardna devijacija

Min - najniži rezultat

Max - najviši rezultat

Također smo pomoću Kolmogorov-Smirnovljevog testa normaliteta distribucije provjerili koliko raspodjela varijable neuroskog perfekcionizma odstupa od normalne distribucije. K-S test iznosi 2.681 i statistički je značajan uz razinu rizika manju od 1%.

Graf 1. Prikaz odnosa normalne distribucije i distribucije ukupnih rezultata postignutih na Upitniku neuroskog perfekcionizma N = 186

LEGENDA:

apcisa- ukupan rezultat na upitniku perfekcionizma
ordinata- broj ispitanika

Dakle, distribucija neuroskog perfekcionizma se statistički značajno razlikuje od normalne distribucije, uz razinu rizika manju od 1%. Također se, iz histogramskog prikaza (graf 1.) vidi da distribucija neuroskog perfekcionizma tendira normalnoj distribuciji odnosno, pravilna je.

Iako distribucija nije normalno distribuirana i pojedina raspršenja su veća od drugih, Petz (1997) navodi kako je moguće koristiti parametrijsku statistiku ukoliko su distribucije pravilne (nije uvjet da budu potpuno simetrične već ne smiju biti npr. bimodalne ili U – oblika) te kod dovoljno veliki uzoraka, jednake ili slične veličine. Kako se uzorak u našem istraživanju sastoji od 186 sudionika te imamo podjednak broj dječaka i djevojčica, u daljnjoj obradi ćemo koristiti Pearsonove koeficijente korelacije i Složenu analizu varijance.

Da bi mogli pristupiti našem problemu, prvo smo morali provjeriti sadašnji kognitivni status kod skupine nadarene djece. Kako bi provjerili stabilnost inteligencije sa dobi izračunali smo postoji li statistički značajna korelacija između rezultata na testu inteligencije učenika kada su bili u trećem i sada sedmom razredu. Za to smo upotrijebili Pearsonov koeficijent korelacije.

Tablica 3. Koeficijenti korelacije između rezultata na testu inteligencije kod učenika u trećem i sedmom razredu

	IQ1	IQ1
IQ2	r = 0,667**	R = 0,044

LEGENDA:

IQ1-rezultat na testu inteligencije u trećem razredu osnovne škole

IQ2-rezultat na testu inteligencije u sedmom razredu osnovne škole

r- korelacija između rezultata inteligencije u trećem i sedmom razredu na ukupnom uzorku

R- korelacija između rezultata inteligencije u trećem i sedmom razredu kod nadarenih

** - razina značajnosti $p < 0,01$

Kao što je vidljivo iz tablice 3., postoji visoka pozitivna povezanost između rezultata na testu inteligencije u trećem i sedmom razredu ($r = 0,667$; $p < 0,01$). To nam ukazuje na njenu stabilnost tijekom vremena. Međutim, kada pogledamo povezanost rezultata na testu inteligencije u trećem i sedmom razredu kod skupine nadarene djece, vidimo da je ona izrazito niska ($r = 0,044$) i statistički neznačajna. Razlozi zbog kojih je dobivena tako niska i

neznačajna korelacija leže u nekim statističkim nedostacima vezanim uz broj i uzorak ispitanika.

Ovim istraživanjem provjerit ćemo eventualne razlike u neurotskom perfekcionizmu s obzirom na kognitivni status i spol ispitanika. Kako bi utvrdili statistički značajnost razlika upotrijebit ćemo Složenu analizu varijance. Usporedit ćemo rezultate dobivene na Upitniku neurotskog perfekcionizma između skupine nadarene i kontrolne skupine (prosječni). Kako bi imali podjednak broj djece u kategorijama, odabrali smo po slučaju ispitanike iz prosječne skupine. Omjer dječaka i djevojčica u kontrolnoj, prosječnoj skupini, jednak je omjeru dječaka i djevojčica u skupini nadarenih učenika. Broj ispitanika kao i deskriptivna statistika za skupine prikazani su u tablici 4., a rezultati Složene analize varijance prikazani su u tablici 5.

Tablica 4. Deskriptivna statistika na upitniku neurotskog perfekcionizma s obzirom na kognitivni status i spol ispitanika

	SPOL	M	SD	N
NADARENI	M	72,83	18,87	20
	Ž	63,98	15,82	10
	UKUPNO	69,88	18,14	30
PROSJEČNI	M	74,48	23,30	30
	Ž	71,24	17,65	15
	UKUPNO	73,40	21,43	45
SVI	M	73,82	21,45	50
	Ž	68,33	16,99	25
	UKUPNO	71,99	20,12	75

Tablica 5. Rezultati složene analize varijance

	suma kvadrata	df	F	p
spol	585,263	1	1,426	0,236
inteligencija	317,117	1	0,773	0,382
spol x inteligencija	126,106	1	0,307	0,581

LEGENDA:

df – stupnjevi slobode

F – f omjer

p – značajnost

Složena analiza varijance pokazala je da glavni efekt spola ($F = 1,426$; $df = 1$; $p < 0,236$) kao ni kognitivnog statusa ($F = 0,773$; $df = 1$; $p < 0,382$) nije statistički značajan. Interakcija je također statistički neznačajna, znači nema interakcije između spola i kognitivnog statusa u pogledu neuroskog perfekcionizma ($F = 0,307$; $df = 1$, $p < 0,581$). Iz tablice 4. vidimo da dječaci postižu nešto viši rezultat od djevojčica, no razlika se nije pokazala dovoljno velika da bi ju proglasili statistički značajnom. Također, vidimo da suprotno našim očekivanjima, prosječni ispitanici imaju nešto viši rezultat na Upitniku neuroskog perfekcionizma od skupine nadarenih, no ova razlika je isto tako statistički neznačajna. Kao što smo i očekivali nije dobivena statistički značajna razlika u perfekcionizmu između nadarenih dječaka i djevojčica

RASPRAVA

Prije odgovora na naš problem bilo je nužno provjeriti sadašnji kognitivni status kod ispitanika. Izračunavši korelacije između rezultata na testu inteligencije u trećem i sedmom razredu dobili smo statistički značajnu pozitivnu povezanost, $r = 0.667$. Ovaj rezultat je bio i očekivan, te je u skladu sa našom postavljenom hipotezom. Također, on potvrđuje i dosadašnja istraživanja vezana uz stabilnost inteligencije. S obzirom da se mjera inteligencije smatra jednim od najstabilnijih bihevioralnih pokazatelja, ovi rezultati nisu iznenađujući. Pokazalo se da je stabilnost inteligencije u kasnijem djetinjstvu viša nego u ranijem djetinjstvu (prema Zarevski, 2000), te da je povezanost inteligencije veća ako je vremenski period koji protekne između testiranja manji. S obzirom da su naši ispitanici retestirani u sedmom razredu tj. da je uspoređivana inteligencija u trećem i sedmom razredu, razumljivo je da je dobivena korelacija ovakve umjerene veličine. Da smo uspoređivali korelaciju između inteligencije u npr. petom i sedmom razredu, dobili bismo najvjerojatnije višu povezanost, jer bi i tada vremenski period koji je protekao između testiranja bio manji.

Također, smo provjerili povezanost rezultata na testu inteligencije u trećem i sedmom razredu kod nadarenih ispitanika. Dobili smo statistički neznačajnu i vrlo nisku korelaciju ($r = 0.044$). Iako je ovaj rezultat neočekivan i nije u skladu sa postavljenom hipotezom, ipak ga je moguće objasniti. Razloge zbog kojih nije dobivena značajna povezanost možemo potražiti upravo u nekim statističkim nedostacima vezanim uz uzorak ispitanika u ovom istraživanju. Treba se prvenstveno osvrnuti na veličinu i karakteristike uzorka. Skupina nadarene djece je općenito skupina koja je u malom broju prisutna u populaciji, to su rijetki pojedinci. U našem istraživanju imali smo jako malen broj nadarene djece. Treba uzeti u obzir da je i nekoliko ispitanika koji su bili identificirani kao nadareni u trećem razredu, sada postalo iznadprosječno ili čak prosječno. Dakle, došlo je do određenog broja osipanja ispitanika. No, ovako niska korelacija najvećim je dijelom rezultat malog raspršenja rezultata odnosno malog varijabiliteta, koji je bio neminovan zbog same prirode predmeta mjerenja, odnosno zbog karakteristika uzorka, intelektualno nadarenih pojedinaca. S obzirom da je veličina korelacije općenito ovisna o varijabilitetu mjerene pojave, razumljivo je zašto smo i mi u našem istraživanju dobili tako nisku korelaciju. Da smo obuhvatili puno veći uzorak nadarenih to nam i dalje ne bi garantiralo velik varijabilitet rezultata te bi najvjerojatnije dobili sličnu korelaciju.

Perfekcionizam i nadarenost

Naš glavni problem bio je ispitati da li se nadareni ispitanici razlikuju u neurotskom perfekcionizmu od svojih vršnjaka, te ispitati eventualne spolne razlike. Provedena složena analiza varijance pokazala je da ne postoji statistički značajna razlika u neurotskom perfekcionizmu između darovitih i prosječnih ispitanika ($F = 0,773$; $df = 1$; $p < 0,382$).

Iako smo očekivali rezultate koji će pokazati da daroviti postižu viši rezultat na skali neurotskog perfekcionizma u odnosu na prosječne, dobiveni rezultat se može objasniti. Opet se moramo osvrnuti na veličinu i odabir ispitanika. U istraživanju smo obuhvatili relativno malen broj nadarenih ispitanika, a nekoliko ispitanika je i sa godinama otišlo iz skupine nadarenih, u skupinu iznadprosječnih i prosječnih.

Također, poznato je da pojedinci usklađuju svoje ponašanje s tuđim očekivanjima, te da se nastoje što je moguće bolje predstaviti, tako da se ovakvom metodom samoprocjene dovodi u pitanje iskrenost ispitanika.

Postoji vrlo malo istraživanja koja su se bavila ispitivanjem perfekcionizma kod skupine nadarenih, što nije začuđujuće s obzirom da je i sam koncept perfekcionizma relativno nov. Jedno od njih je istraživanje koje je proveo Parker (1997, prema Flett, Hewitt, 2002). On je pokazao da u skupini nadarene djece možemo odvojiti one koji imaju izražen tzv. adaptivan, odnosno maladaptivan perfekcionizam. Istraživanjem su utvrđene i neke druge osobine nadarenih kao i neke osobine ličnosti. Napravljen je klaster analiza na 820 nadarenih ispitanika, kako bi se utvrdili tipovi perfekcionista. Na ovoj skupini primjenjen je Frostov upitnik perfekcionizma, Rosenbergova skala samopoštovanja, lista pridjeva (Adjective check list inventory), Big 5 upitnik ličnosti (Costa & McCrae, 1992) te lista simptoma (Symptom Checklist; Derogatis, Cleary, 1977).

Rezultati su pokazali da možemo razlikovati tri skupine perfekcionista odnosno tri klastera; *nepperfekcionista* (38%), *zdrav tip perfekcionizma* (42%) i *disfunkcionalan tip perfekcionizma* (20%). Nepperfekcionista su postizali nizak rezultat na subskali visoki osobni standardi, želja za redom i strukturom, te očekivanja roditelja, kao i ukupan rezultat. Također, postižu najniži rezultat na savjesnosti.

Zdravi perfekcionista su postigli nizak rezultat na skali prevelika zabrinutost oko pogreške, nesigurnost, kritičnost roditelja, te visok rezultat na skali želja za redom i strukturom. Rezultati na ostalim skalama su bili umjereni. Ova skupina se opisuje pozitivnim osobinama. Postižu najviši rezultat na ekstraverziji, savjesnosti i ugodnosti, a najmanji na

neuroticizmu. Opisuju se kao organizirani, pouzdani, razvijenih socijalnih vještina. Usmjereni su na postignuće.

Disfunkcionalni tipovi su postigli najveći ukupni rezultat, te najveći rezultat na skali prevelika zabrinutost od pogreške, visoki osobni standardi, nesigurnost, očekivanja i kritičnost roditelja. Postižu najviši rezultat na neuroticizmu i najniži na savjesnosti. Opisuju se pridjevima koji potvrđuju ove rezultate, navode da su anksiozni, promjenjiva raspoloženja i kompetitivni.

Na razlike između ove tri skupine najveći su utjecaj imale subskale prevelika zabrinutost oko pogreške i želja za redom i strukturom te ukupan rezultat. Od osobina ličnosti, skupine se najviše razlikuju po savjesnosti. Najviši rezultat na skali samopoštovanja postigli su zdravi perfekcionista, dok su najmanji rezultat postigli oni iz skupine disfunkcionalnih perfekcionista. Također, disfunkcionalni perfekcionista se statistički značajno razlikuju od zdravih perfekcionista u rezultatima depresivnih simptoma, dobivenih na listi simptoma.

Napravljeno je retestiranje nakon četiri godine. Korelacija ukupnog rezultata perfekcionizma je iznosila $r = 0.42$, najniža je za subskalu prevelika zabrinutost oko pogreške $r = 0.28$, a najviša za subskalu želja za redom i strukturom $r = 0.58$. Od ove tri skupine perfekcionista, najstabilniji su se pokazali zdravi perfekcionista, njih 63% ostalo je u toj skupini, 14% je otišlo u skupinu neperfekcionista, a 24% ih je postalo disfunkcionalan tip perfekcionista. Sljedeća po stabilnosti se pokazala skupina disfunkcionalnih perfekcionista. 56% ih je ostalo u toj skupini, 19% je postalo neperfekcionista, a 26% ih je otišlo u skupinu zdravih perfekcionista. Ovdje vidimo neke smjernice za buduća istraživanja koja bi se usmjerila na otkrivanje faktora koji doprinose prijelazu iz skupine zdravih perfekcionista u disfunkcionalnu skupinu i obrnuto.

Dakle, utvrđen je pozitivan i negativan perfekcionizam, kao dva različita konstrukta. Prvi je povezan sa skalom visoki osobni standardi i željom za redom i strukturom, dok je drugi, negativan povezan sa skalom očekivanja i kritičnost roditelja, prevelikim strahom od pogreške i nesigurnošću.

Ove rezultate možemo primjeniti na naše istraživanje. Naime, mi smo u ovom istraživanju perfekcionizam mjerili Upitnikom neurotskog perfekcionizma koji se definira kao strah od neuspjeha, zabrinutost da ne razočaramo druge, te nesugurnošću, dakle, možemo reći da on u većoj mjeri označava ovaj negativan perfekcionizam. Također, u velikoj mjeri ga opisuje neuroticizam kao osobinom ličnosti, koja je najizraženija u skupini disfunkcionalnih perfekcionista. Kao što smo vidjeli samo jedan manji postotak nadarene djece će spadati u ovu skupinu, negativnih, neurotskih perfekcionista. Vrlo je vjerojatno da smo mi našim

istraživanjem obuhvatili zdrave perfekcionista pa nije neočekivano što se ne razlikuju od skupine vršnjaka po izraženom neurotskom perfekcionizmu.

S obzirom da je nedavno preveden na naše govorno područje upitnik pozitivog i negativnog perfekcionizma (Korajlija Lauri 2005), bilo bi zanimljivo primjeniti ga na skupini nadarene djece i vidjeti u kojoj su mjeri oni izraženi te usporediti razlikuju li se nadareni od vršnjaka u pozitivnom i negativnom perfekcionizmu.

Istraživanje Millsa i Parkera (1996, prema Siegle, Schuler, 2000) pokazuje da ne postoji razlika u perfekcionizmu između nadarenih i vršnjačke skupine. Ispitali su i eventualne spolne razlike. Primjenili su Frostov upitnik na skupini od 600 nadarene djece. Glavni efekt spola dobiven je samo na subskali zabrinutost oko pogreške, dječaci postižu statistički značajno viši rezultat od djevojčica, bez obzira kojoj grupi pripadali. Oba glavna efekta dobivena su na subskali želja za redom i strukturom, djevojčice postižu statistički značajno viši rezultat od dječaka, a nadareni postižu statistički niži rezultat od kontrolne skupine. Statistički značajna interakcija dobivena je za subskale očekivanja roditelja i nesigurnost, kao i za ukupan rezultat. Djevojčice iz kontrolne skupine postižu statistički značajno niži rezultat na skali očekivanja roditelja od dječaka iz kontrolne skupine, koji postižu sličan rezultat kao i nadareni dječaci i djevojčice. Na nesigurnosti su dječaci iz kontrolne skupine postigli najviši rezultat od preostale tri skupine. Ukupan rezultat nadarenih dječaka i djevojčica se ne razlikuje značajno te je nešto viši od rezultata djevojčica iz kontrolne skupine ali niži od rezultata dječaka iz kontrolne skupine.

Mogući razlog zbog kojeg nismo dobili očekivanu razliku, je činjenica da se sa ovim nadarenim pojedincima sustavno bavi školski psiholog, kroz radionice koje se održavaju u školi. Na njima se potiče kritičko i kreativno mišljenje, nadareni se druže međusobno izmjenjujući iskustva i mišljenja, sudjeluju na raznim događajima, prezentacijama i sl. Sve ovo svakako doprinosi njihovom samopouzdanju i obogaćuje njihov socio-emocionalan razvoj. Time je objašnjeno zašto ne postižu statistički značajno veći rezultat na upitniku neurotskog perfekcionizma, u čijoj je osnovi strah od neuspjeha odnosno strah da ne razočaramo druge osobe (prema Flett, Hewitt, 2002).

Bitnu ulogu mogao je imati i maturacijski efekt, odnosno, neminovno je da su se u periodu od trećeg do sedmog razreda kod ovih ispitanika dogodile neke razvojne promjene koje su mogle utjecati na razvoj i smjer njihove darovitosti i emocionalnog razvoja.

Nismo dobili statistički značajnu razliku u perfekcionizmu s obzirom na spol ($F = 1,426$; $df = 1$; $p < 0,236$). Iako je i u našem istraživanju kao i u onom Parkera i Millsa (1996) perfekcionizam nešto izraženiji kod dječaka, ova razlika se nije pokazala dovoljno velikom da

bude statistički značajna. Isto tako nije dobivena značajna razlika između nadarenih dječaka i djevojčica u neurotskom perfekcionizmu. Ovakvi rezultati su u skladu sa našom hipotezom, te možemo reći da su očekivani.

METODOLOŠKI NEDOSTACI I PRAKTIČNE IMPLIKACIJE ISTRAŽIVANJA

Govoreći o nedostacima našeg istraživanja, najprije se trebamo osvrnuti na upotrebljeni mjerni instrument. Upitnik neurotskog perfekcionizma je metoda samoprocjene, a nedostatak svih takvih metoda je subjektivnost sudionika i poteškoće u opažanju vlastitog ponašanja. Sudionici često sebe precjenjuju i žele se prikazati u boljem svjetlu, te je upitna njihova iskrenost. Međutim, kako je metoda opažanja skupa i dugotrajna, mi smo se ipak odlučili na metodu samoprocjene. Možda bi bilo bolje da smo uspjeli prikupiti procjene od njima bliskih osoba (roditelja, prijatelja, učiteljica). Na taj način bi mogli provjeriti povezanost samoprocjene sa procjenama drugih osoba.

Važno je također napomenuti kako Upitnik neurotskog perfekcionizma mjeri unidimenzionalan koncept perfekcionizma. Bilo bi zanimljivo vidjeti kakve bi rezultate dobili da smo upotrijebili npr. Frostov ili Hewittov multidimenzionalan upitnik. No, da bi to mogli ispitati svakako je potrebno prilagoditi mjerne instrumente na naše govorno područje ili posegnuti za konstrukcijom novih, koje bi obuhvatili perfekcionizam kao multidimenzionalan koncept. Također, bi bilo korisno i zanimljivo vidjeti koja je uloga roditelja, te društva općenito u razvoju perfekcionizma, kao i eventualne razlike u perfekcionizmu s obzirom na školski uspjeh.

Zanimljivo je bilo vidjeti kako su neki ispitanici koji su u trećem razredu bili iznadprosječni, sada u sedmom postali nadareni. Ovo nas navodi na razmišljanje o odabiru kriterija nadarenosti prilikom identifikacije, odnosno, gdje povući granicu za odabir nadarenih pojedinaca? Možda bi bilo dobro prilikom identifikacije u tako nižim razredima uzeti blaži kriterij i obuhvatiti više djece u tu skupinu, budući da su ispitanici koji su u trećem razredu bili iznadprosječni, sada prepoznati kao nadareni.

Što se tiče uzorka na kojem je naše istraživanje provedeno, bilo bi dobro da smo obuhvatili veći broj ispitanika (one u nižim razredima kao i osme razrede) na različitim osnovnim školama, te da smo ih odabrali po slučaju. To bi nam omogućilo veću mogućnost generalizacije rezultata.

Na kraju, provedenim istraživanjem smo zapravo ispitali jedan mali aspekt vezan uz emocionalan razvoj nadarenih, te razbili mit o darovitim pojedincima kao "neprilagođenim" i "neshvaćenim". Utvrdili smo da se oni ne razlikuju od svojih vršnjaka u neurotskom perfekcionizmu, koji može biti povezan sa eventualnim emocionalnim problemima.

Znamo da jedan određeni broj nadarenih ipak razvije određene emocionalne poteškoće (ništa više ili manje od svojih vršnjaka) to nam govori da je dodatan rad kroz radionice sa darovitom djecom vrlo bitan. Bilo dobro na takvim radionicama posvetiti se temama kao što su razvijanje pozitivne slike o sebi, samopouzdanja i samosvjesnosti, izražavanje i prepoznavanje emocija, asertivnost, samostalno i ustrajno ponašanje, učenje suradnje i tolerancije te ostale teme koje bi pridonjele bogatijem socio-emocionalnom razvoju. Kroz njih nadareni mogu njegovati i razvijati svoje potencijale, razvijati mogućnost da njihova latentna darovitost prijeđe u manifestnu.

ZAKLJUČAK

Ovim istraživanjem provjereno je postoje li razlike u neurotskom perfekcionizmu s obzirom na kognitivni status i spol ispitanika.

1a. Rezultati pokazuju da ne postoji statistički značajna razlika u izmjerenoj osobini neurotskog perfekcionizma s obzirom na kognitivni status ispitanika, odnosno između skupine nadarene i prosječne djece.

1b. Također, nije dobivena statistički značajna razlika u neurotskom perfekcionizmu s obzirom na spol ispitanika. Interakcijski efekt kognitivnog statusa i spola također je statistički neznačajan.

2. Isto tako, utvrdili smo da postoji statistički značajna povezanost između rezultata na testu inteligencije u nižim i višim razredima osnovne škole na cjelokupnom uzorku ispitanika. Međutim, gledajući samo nadarenu skupinu ispitanika, pokazalo se da je povezanost rezultata na testu inteligencije ststistički neznačajna.

POPIS LITERATURE

Beck, R.C. (2003). Motivacija: teorija i načela. Jastrebarsko, Naklada Slap

Bodrožić, D. (1998). Darovitost, školski uspjeh i neki aspekti samopoimanja. Diplomski rad, FF, Zagreb

Brace, N., Kemp, R., Snelgar, R. (2000). SPSS for psychologists; a guide to data analysis using SPSS for Windows, second edition. New York, Palgrave Macmillan

Bumber, Ž. (2003). Depresija i darovitost. Diplomski rad, FF, Zagreb

Cvetković-Lay, J., Sekulić Majurec, A. (1998). Darovito je, što ću s njim?; Priručnik za odgoj I obrazovanje darovite djece školske dobi. Zagreb, Alinea

Čudina-Obradović, M. (1990). Nadarenost; razumjevanje, prepoznavanje, razvijanje. Zagreb, Školska knjiga

Flett, G.L., Hewitt, P. L. (2002). Perfectionism; Theory, research, and treatment. Washington, DC, American Psychological Association

Gardner, H., Kornhaber, M.L., Wake, W.K. (1999). Inteligencija; Različita gledišta. Jastrebarsko, Naklada Slap

Heller, K.A., Monks, F.J., Sternberg, R.J., Subotnik, R.F.(2000). International handbook of giftedness and talent; second edition. Oxford, Elsevier Science Ltd

Koren, I. (1989). Kako prepoznati i identificirati nadarenog učenika. Zagreb, Školske novine

Koren, I. (1980). Praćenje školske i profesionalne uspješnosti intelektualno nadarene omladine, II dio; Prva faza: praćenje za vrijeme srednjoškolskog obrazovanja. Zagreb, Republička samoupravna interesna zajednica za zapošljavanje

Lauri Korajlija, A. (2005). Povezanost perfekcionizma i atribucijskog stila s depresivnošću i anksioznošću. Magistarski rad, FF, Zagreb

Leria Dulčić, F. J. (2003). Emocionalna inteligencija i opći kognitivni status adolescenata, Stručni rad, FF, Zagreb

Novaković, G. (2003). Odrednice provođenja dijete kod adolescentica. Diplomski rad, FF, Zagreb

Nugent, A. S. (2000). Perfectionism: It's manifestation and classroom-based interventions. Journal of Secondary Gifted Education, 1077-4610, Vol. 11, Issue 4

- Orange, C. (1997).** Gifted students and perfectionism. *Roeper Review*, 0278-3193, Vol. 20, Issue 1
- Parker, W. D. (2000).** Healty perfectionism in gifted. *Journal of Secondary Gifted Education*, 1077-4610, Vol. 11, Issue 4
- Parker, W. D., Adkins, D. (1995).** Perfectionism and gifted. *Roeper Review* Vol. 17 Issue 3
- Petz, B. (1992).** Psihologijski riječnik. Prosvjeta, Zagreb
- Petz, B. (1997).** Osnovne statističke metode za nematematičare III., dopunjeno izdanje. Jastrebarsko, Naklada Slap
- Raven, J., Raven, J.C., Court J.H. (1999).** Priručnik za Ravenove progresivne matrice i ljestvice rječnika, standardne progresivne matrice. Jastrebarsko, Naklada Slap
- Rovan, D. (2000).** Samopojmanje matematički nadarenih i neselekcioniranih gimnazijalaca: Postoji li efekt razine postignuća. Diplomski rad, FF, Zagreb
- Siegle, D., Schuler, P. A., (2000).** Perfectionism differences in gifted middle school students. *Roeper Review*, 0278-3193, Vol. 23, Issue 1
- Silić, B.(1998).** Identifikacija intelektualno nadarenih učenika na temelju rezultata testa inteligencije i procjena nastavnika. Diplomski rad, FF, Zagreb
- Vasta, R., Haith, M.M., Miller, S.A. (1998).** Dječja psihologija. Jastrebarsko, Naklada Slap
- Zarevski, P. (2000).** Struktura i priroda inteligencije. Jastrebarsko, Naklada Slap

PRILOG

Upitnik neuroskog perfekcionizma – NPQ

IME I PREZIME: _____

DOB: _____

SPOL (zaokruži): m ž

Molim Te da pročitaš svako od navedenih pitanja i nakon toga zaokružiš jedan od brojeva koji se nalaze uz pitanje.

Brojevi znače sljedeće:

1 – niti malo

2 - malo

3 – osrednje

4 – prilično

5 – u potpunosti

1. Preosjetljiv sam na kritiku.	1	2	3	4	5
2. Često se osjećam tjeskobno ili zbunjeno prije nego što započnem neki zadatak.	1	2	3	4	5
3. Ponekad su moji osjećaji toliko zbrkani da ih ne mogu razumjeti.	1	2	3	4	5
4. Neprestano nadgledam svoje ponašanje.	1	2	3	4	5
5. Vrlo sam kritičan prema sebi.	1	2	3	4	5
6. Ponekad se osjećam isprazno.	1	2	3	4	5
7. Stalno se uspoređujem s ljudima koje smatram boljima od sebe.	1	2	3	4	5
8. Imam jasnu predodžbu kakva bi osoba želio ili trebao biti, ali mi se čini da to nikada neću dostići.	1	2	3	4	5
9. Sklon sam ekstremnim razmišljanjima (npr. «potpuno dobro ili potpuno loše», «potpuno uspješno ili potpuno neuspješno»)	1	2	3	4	5
10. Često se poželim povući od drugih i društvenih okupljanja.	1	2	3	4	5
11. Kada želim biti blizak s nekim, primijecujem da ga često namjerno pokušavam odbaciti ili odgurnuti od sebe.	1	2	3	4	5
12. Ponekad je moja ljutnja prema drugima toliko	1	2	3	4	5

intenzivna, da se čini destruktivnom i opasnom.					
13. Ako nešto napravim loše, osjećam se kao potpuni promašaj.	1	2	3	4	5
14. Često se osjećam usamljeno/izolirano.	1	2	3	4	5
15. Ako napravim manje nego što najbolje mogu, osjećam se krivim i manje vrijednim.	1	2	3	4	5
16. Bez obzira koliko uspješno nešto napravim, svejedno osjećam da sam mogao napraviti bolje.	1	2	3	4	5
17. Bez obzira koliko dobro nešto napravim, nikad nisam zadovoljan svojim uratkom.	1	2	3	4	5
18. Obično sam dobar pri donošenju odluka.	1	2	3	4	5
19. Ponekad se osjećam kao da zaista ne znam tko sam.	1	2	3	4	5
20. Često se osjećam krivim.	1	2	3	4	5
21. Ako se neprestano ne trudim da postignem cilj, osjećam se nezadovoljno.	1	2	3	4	5
22. Kad sam bio mlađi, bez obzira koliko dobro bih nešto napravio, činilo se da to nikad nije dovoljno dobro da zadovolji druge.	1	2	3	4	5
23. Često mi se čini da mi ljudi postavljaju nemoguće/pretjerane zahtjeve.	1	2	3	4	5
24. Sebe procjenjujem po tuđim standardima.	1	2	3	4	5
25. Često se osjećam bezvrijedno.	1	2	3	4	5
26. Vjerujem da ako razočaram nekoga, prestat će me poštovati ili mariti za mene.	1	2	3	4	5
27. Često se osjećam posramljeno.	1	2	3	4	5
28. Stalno kažnjavam samog sebe.	1	2	3	4	5
29. Osjećam da moram biti savršen kako bih dobio odobravanje.	1	2	3	4	5
30. Ponekad osjećam, da kada bi ljudi mogli vidjeti «kroz mene», razotkrili bi me kao varalicu, kakvim se ponekad osjećam.	1	2	3	4	5
31. Čini mi se da moje najbolje nikad nije dovoljno.	1	2	3	4	5
32. Dok sam bio mlađi nisam mogao razumjeti što drugi očekuju ili zahtjevaju od mene.	1	2	3	4	5
33. Ponekad okrivljujem druge i osjećam neprijateljstvo prema njima.	1	2	3	4	5
34. Da bih se osjećao dobro, moram biti onakav kakav drugi očekuju da budem.	1	2	3	4	5
35. Čini mi se da je teško postići zadovoljstvo u životu.	1	2	3	4	5

Tablica 6. Rezultati faktorske analize na Upitniku neuroskog perfekcionizma (zadan 1 faktor) na uzorku osnovnoškolaca N= 186

	F1	komun.		F1	komun.
NPQ1	,173	,727	NPQ26	,622	,686
NPQ2	,531	,505	NPQ27	,411	,658
NPQ3	,473	,474	NPQ28	,543	,658
NPQ4	,209	,723	NPQ29	,614	,656
NPQ5	,512	,585	NPQ30	,689	,629
NPQ6	,727	,764	NPQ31	,646	,698
NPQ7	,585	,784	NPQ32	,544	,622
NPQ8	,401	,713	NPQ33	,486	,623
NPQ9	,236	,769	NPQ34	,647	,565
NPQ10	,523	,496	NPQ35	,507	,632
NPQ11	,438	,607			
NPQ12	,496	,578			
NPQ13	,677	,636			
NPQ14	,659	,725			
NPQ15	,560	,717			
NPQ16	,161	,519			
NPQ17	,508	,603			
NPQ18	-,076	,698			
NPQ19	,676	,667			
NPQ20	,727	,721			
NPQ21	,493	,656			
NPQ22	,503	,700			
NPQ23	,643	,585			
NPQ24	,578	,710			
NPQ25	,734	,747			

SAŽETAK

Dosadašnja istraživanja utvrdila su da kod skupine nadarenih osoba postoji izraženija osobina perfekcionizma. U skladu s time, cilj našeg istraživanja bio je provjeriti postoje li razlike u perfekcionizmu s obzirom na nadarenost. Kako su naši ispitanici identificirani kao nadareni u nižim razredima osnovne škole, prvo smo morali provjeriti da li se oni i dalje nalaze u skupini nadarene djece. Dakle, provjeravali smo dva problema – postoji li povezanost inteligencije u nižim i višim razredima osnovne škole, te postoji li statistički značajna razlika u perfekcionizmu s obzirom na darovitost i spol.

Sudionici ovog istraživanja bili su učenici sedmih razreda na 6 osnovnih škola grada Zagreba (Oton Iveković, Medvedgrad, Kustošija, Pavleka Miškine, Petar Zrinski te Ivana Cankara). Kako bismo provjerili perfekcionizam kod ispitanika, koristili smo Upitnik neuroskog perfekcionizma, dok smo inteligenciju provjerili Standardnim progresivnim matricama.

Dobiveni rezultati su pokazali kako postoji statistički značajna pozitivna povezanost između inteligencije u nižim i višim razredima na skupini osnovnoškolaca, dok se kod skupine nadarene djece ta povezanost nije pokazala značajnom. Pokazalo se da ne postoji statistička značajna razlika u perfekcionizmu kod nadarene djece, kao i da ne postoji statistički značajna razlika u perfekcionizmu između nadarenih djevojčica i nadarenih dječaka. Također, nije dobivena statistički značajna razlika u perfekcionizmu s obzirom na spol ispitanika.

KLJUČNE RIJEČI: nadarenost, inteligencija, perfekcionizam, neuroski perfekcionizam